

Vitorog

Četvrtak i petak: put za Šipovo, spavanje u planinarskom domu i uspon na Vitorog

U četvrtak, 26og maja, krenuli smo za BiH, autoputem kroz Hrvatsku, do odvajanja za Banjaluku. U Šipovo smo stigli kasno, tek oko 22h, gde nas je na ulasku, na benzinskoj pumpi sačekao domaćin Vuleta Milan, koji se od nas nije odvajao naredna tri dana.

Pri samoj pomisli na Šipovo, čovek prvo pomisli na vešte građevince, jer dosta Šipovčana radi u Novom Sadu. Bilo nam je teško da zamislimo Šipovo, pre polaska, u najboljem slučaju par poluurušenih kamenih potleuša i udžerica, ovce, babe, tako nešto. Kako smo se grko prevarili. Vrlo je nezahvalan zadatak sada napisati nešto o svemu što smo videli. Krenuću s početka, hronološki, valjda je tako najmanja šansa da se okliznem u besmislene opise divlje prirode koja okružuje ovo malo mesto.

Dakle, po prispeću u Šipovo, prateći Folksvagenov kombi koji nam je naredna dva dana bio putujuća kuća, po mrklom mraku, izašli smo na visoravan udaljenu oko 10km od Šipova, Dragnić podovi, gde se ispod jednog čupavog brda, Lunja glava (koje po mraku nismo videli), nalazi planinarski dom. Kuhinja, trpezarije, dve spavaće sobe sa krevetima na sprat, još jedna prostorija za spavanje u potkrovlju, čisto i uredno, topla voda, tuševi. Što bi Miša (Milan Breberina) rekao: "Planinarski dom A kategorije". Planira se proširenje doma, izgradnja zastakljene terase... vredan i preduzimljiv duh našeg domaćina prosto pleni - dom je u stvari ambulanta napravljena za žitelje okolnih sela, ali kako su, bogu hvala zdravi, verovatno zbog načina života i zdrave hrane, objekat je vremenom prestao da služi svrsi, te kako obično i biva u nas Srba, sve što je bilo u njemu je razvučeno po istim tim selima, koja su od njega trebala imati koristi. Međutim, kako su Vuleta i njegovi planinari iz Šipova, odlučili da od zgrade koja je krenula da kisne i trune, naprave dom (možete li da zamislite administrativnu borbu, potpuno obeshrabrujuća obijanja vrata opštine, moljakanje i slično), isti ljudi, koji su odneli vrata, prozore, peć, i drugi inventar, sve su uredno vraćali videvši da se zgradica kreći i obnavlja. Za mene lično, to je bio potpuni obrt - danas, svi planinari koji posete dom, u stvari su gosti svih ljudi koji žive u okolini.

Dakle, izgradnja ove skromne kućice govori više o tim divnim ljudima, nego što bi se o njima zaista moglo i reći.

Sledeće jutro je bilo po Mišinom ukusu, buđenje u 5 sati, polazak u 6. Izašavši pred dom, prvi put zaista vidimo gde smo. Pred nama pravo Lunja glava, svuda okolo nepregledne livade, iza doma, na par stotina metara odsečak iz kog kuljaju oblaci koje šalje vlaga Plivinih izvora. Uz dom, kostur nekadašnje škole, spaljene u ratu. Na bočnom zidu zjapi rupa od tenkovske granate, ima li smisla govoriti ko ju je ispalio, kad je svaki rat glup, da glupli ne može biti.

Idemo dalje. Dakle, dok Miša i čika Cvetin uživaju u ranom polasku, Nemanja, Ljilja i Marko (svi Breberine), zevkaju i žmure. Sa nama je u kombiju, pored domaćina, i Ljuba Janković, stomatolog iz Novog Sada (mislim da se i njemu spavalo). Do podnožja Vitoroga se vozimo kroz Šipovo, do sela Šemanovac. Kombi kratko staje i neki stariji čovek nas poziva da u povratku svratimo na kafu. Kombi ide dalje i klati se i odskače po šumskom putu. Na delu koji se nalazi oko 4-5 km udaljen od Šemanovca, čekaju nas Milanovi sinovi. Grupa se odmah razbija na tri manje, i svaku vodi po jedan Vuleta.

Opet smo zatečeni prirodom - četinarske šume (na žalost, zbog rata i neuredne seče, odnosno krađe, napadnuta Potkornjakom, protiv koga se godinama i sa uspehom šipovski šumari uporno bore), male livade, beli kamen, šetanje ni u jednom trenutku ne prestaje da bude zanimljivo: polako dobijamo visinu, prolazeći kroz četinarske šumarke, livade, čas gore čas dole po kršu. Na svakoj livadi vičem kako bih baš tu kampovao i pekao kobasičke, sve dok ne dođemo sledeće, još lepše. Vulete bez prestanka o istoriji, o prirodi, o ljudima, zaista pravo domaćinski, divni, vredni, zanimljivi, pravi ljudi.

Uz dobijanje visine, napuštamo šumu i izlazimo na hrbat planine, posut travom i belim kršem. Vetar i sunce, pogled sve lepši, i nalazimo se ubrzo na Malom Vitorogu (1744m). U daljini, pravo ispred nas, i sam vrh ka kome smo se uputili, kao iz crtača. Izgleda kao minjon, a do vrha vodi put koji u krugovima opasuje planinu.

Iako smo na grebenu, staza ne prestaje da bude jednako zanimljiva, sve vreme skakućemo malo po stenju, pa po livadama, i opet gore-dole, sve do podnožja samog vrha, do koga smo išli tim kružnim, širokim putem. Poslednjih 200-300 visinskih metara je bio sve sam beličasti krš, pa Vitorog tu izgleda kao pravi "dvotisućnjak" (visok je 1906m).

Vrh Vitoroga je bio vojna baza u SFRJ, pa je sav izbušen tunelima koji se završavaju na sve strane tu po okolini, a svi su spojeni sa podrumom kuće koja se nalazi ispod vrha i koju smo još odavno spazili, kako smo se približavali. Ta kuća, kružni put i sam izgled vrha, sve su to motivi iz crtača, eto tako to neobično sve izgleda. Kako je vrh ćelav, pogled ide daleko do nama nepoznatih vrhova, polja i sela, izuzev što mi je skrenuta pažnja da je "tamo" Glamočko polje (meni značajno jer je tu utepan Ivo Lola Ribar, pa sam o tom Glamočkom polju slušao celu osnovnu školu). Pri silasku, domaćini nas uvode u tunele (ledene tunele), i kuću koju sam spomenuo (njen podrum je sastavina brojnih tunela).

Od mesta gde smo izašli iz kombija, do vrha, išli smo između 3 i 4 sata. U povratku smo išli katetom, prečicom koja nas je vodila kroz krajolik isti kao onaj kroz koji smo prošli pri usponu, ali ovog puta je smena livada, ćuvika, prirodnih amfiteatara, vrtača, pentranja i silazaka po kamenitom tlu, bila još češća i još žešća, pa je i povratak bio takav da se odluka o kampovanju i pečenju kobasica preispitala još tridesetak puta. Ljuba Janković, iako slabog srca, hrabro je ispenjao vrh u društvu Milana Vulete i Miše, pa je u povratku bio silno dobro raspoložen. U slobodno vreme gljivar, toliko nas je zarazio pričom da smo svi gledali u stranu ne bismo li smo koju ulovili. Njegovom zaslugom, pred spavanje smo dobili salatu od smrčaka, intenzivnog i neobičnog ukusa.

Sećate li se, spomenuo sam da nas je pre uspona neki čiča zvao da u povratku dođemo na kafu? Marinko Marić i njegova žena (na žalost ne sećam se njenog imena), primili su nas u svoju skromnu kuću u Šemanovcima, i izbacili kafu, rakiju i pivo. Kreće priča, ide piće, a zatim na sto stižu, u količinama za 20ak ljudi, suvo meso, kajmak, sir, jagnjetina, prasetina, burek, proja, i kad smo već mislili da ćemo se ugušiti od silnog jela, svadbarski kupus, pa kolači. Kakva svadba, kakvi rođendani, slave, Marići su nas ugoštili "da se pripoveda".

Subota - turistički dan: izvori Plive, Janjske otoke, Jajce

Prezadovoljni jučerašnjom šetnjom, nismo mislili da će naredni dan ponuditi bilo šta lepše od Vitoroga. Opet greška! Odmah izjutra smo sišli dole u Šipovo, i sačekali naše novosađanke koje su spavale u Banjaluci. Ne gubi se vreme, i odlazimo do obližnjih izvora Plive. Pliva ističe na tri mesta, i obilazak sva tri traje oko sat vremena sa sve laganom šetnjom i stajanjima. Svaki od ova tri izvora je obilan, izdašan, i tu se izliva voda celokupnog masiva Vitoroga, jer je svuda kraški reljef. I samo ime reke ide od reči

"pljeva", odnosno, šipovčani su tu nalazili plevu, korov, koja preostaje nakon žetve (čak stiže od dalekog Glamočkog polja), a koju kiša spere i vuče u podzemlje.

Do svakog od ova tri izvora se ide uz tri bezimene reke koje čine Plivu, i svaka od njih je dugačka par stotina metara. Ne znam kako da vam opišem koliko tu ima vode, i koliko je ona brza, kolika je to sila i zapanjujuća čistoća, koliko ta voda peni pri nailasku na stenje, koliko nijansi zelene i plave vode, i to samo dok ne stignu do "sastanka", odnosno ušća tih triju reka. Od ušća pa nizvodno kojih 300 metara, uz obalu se nalazi 10ak velikih kamenih kuća, opasanih urednim vrtom i stazama. To je smeštaj za pecaroše - mušičare, koji ovde dolaze iz cele Evrope na "fly fishin'", odnosno mušičarenje, što je tehnika hvatanja pastrmke i lipljana. Baš na ovom mestu, održano je evropsko prvenstvo u fly fishin'", i šipovčani se mogu pohvaliti da u jednoj disciplini imaju i evropskog prvaka. Na obalama onih triju reka, nalaze se vodenice, pa su naše domaćice tu kupile brašno "ispod točka", odnosno mleveno ispod mlinskog kamena.

Idemo dalje - U samom Šipovu reka Janj utiče u Plivu, ali pre uticanja se obrušava niz jedno brdo, gde se celi Janj razliva po šumi u bezbroj vodopada, kaskada i potočića, teško zamislivo i teško opisivo. Ide se kroz šumu, a posvuda je voda koja juri ka Plivi. Silazimo nizbrdo, u najmanju ruku impresionirani. Šipovo nastavlja da nam lupa šljage, i vuče nas za ruku da nam pokaže još - spuštamo se niz Janjske otoke, onako nogu pred nogu, i dolazimo do vodopada, što bi se reklo "debelog", visine 15ak metara, a vode kao na Dumbovu, ali puta 10 miliona. OK, još smo na nogama, izvori Plive, Janjske otoke, vodopad, držimo se živi, iako smo zatečeni utiscima i od jučerašnjeg Vitoroga, ali i od ovog najluđeg dana, gde nam Vuleta i Šipovo lupaju elektrošokove ("vodošokove").

Nizvodno od narečenog vodopada, oko sto metara, Vuleta nas uvodi na stazicu pored puta i smeje se. Nama su čula već otupela od buke, jer smo celo jutro proveli pored divlje i zapenušane vode. Taman kad sam pomislio da je iznenađenjima kraj, imao sam šta videti: sva voda iz Janjskih otoka se na ovom mestu skuplja u jednu klisuru, i jurca pod oštrim uglom prema Plivi, lomeći se oko velikih mahovinom ogrnutih stena. Vode ovde ima toliko puno, i toliko jurca, toliko je bučna, da cela klisura izgleda kao da je u nju pao sneg. Ja sam samo zinuo i razrogačio oči, i pomislio da mene ovde neko zeza, ne ovo nisam video ni na slici, ni na filmu, Šipovo nam je ovde nabilo kapu na oči i reklo "ajd sad malo tišina".

Nakon ovog obilaska, nanovo u kombi našeg neumornog domaćina, i odlazimo do obližnjeg Jajca, gde se ova naša Pliva u centru grada stropoštava niz epsko-partizanski vodopad pravo u Vrbas, koji dalje juri ka Banjaluci kroz zastrašujuću klisuru. Pred Banjalukom, na Vrbasu je održano svetsko prvenstvo u kajaku na brzim vodama. Ovde nas je zadesila velika pljuščina, pa smo utrčali u muzej AVNOJ-a, a sam grad, pravi stari turski grad, po nevremenu nismo mogli obilaziti.

Na kraju, opet spavanje u domu pod Lunjom glavom i u nedelju povratak za Novi Sad. Ubitačna dva dana, toliko puno smo videli, a sve zahvaljujući, moram ga još jednom spomenuti, neverovatnom i gostoprимljivom čoveku i domaćinu iz Šipova, Vuleta Milanu.

Evo i podataka o usponu na Vitorog: vođa puta: Milan Breberina, učesnici: Cvetin Ristanović, Ljuba Janković, Ljilja, Nemanja i Marko Breberina, u društvu tri Vulete, popeli smo Mali (1744m) i Veliki Vitorog (1906m), uz uspon oko 1000m, šetnja je trajala oko 6 sati, približno, po prelepom i sunčanom danu.

Izveštaj napisao: Marko Breberina